

»Mojo srčno kri škropite!«

Simpozij
ob 180. obletnici rojstva
Simona Gregorčiča (1844–1906)

**Program simpozija in
povzetki referatov**

Znanstvenoraziskovalni center
Slovenske akademije znanosti in umetnosti

ZRC SAZU
Inštitut za kulturno
zgodovino

4. december 2024

Atrij ZRC SAZU,
Novi trg 2, Ljubljana

**»Mojo srčno kri škropite!«
Simpozij ob 180. obletnici rojstva
Simona Gregorčiča (1844–1906)
Ljubljana, ZRC SAZU, 4. december 2024
Program simpozija in povzetki referatov**

<i>Uredili</i>	Živa Borak, Petra Testen Koren
<i>Organizacija simpozija</i>	Tadej Koren, Tolminski muzej Petra Testen Koren, ZRC SAZU, Inštitut za kulturno zgodovino Neža Zajc, ZRC SAZU, Inštitut za kulturno zgodovino
<i>Oblikovanje in prelom</i>	Jernej Kropelj
<i>Jezikovni pregled</i>	Rok Janežič
<i>Izdal</i>	ZRC SAZU, Inštitut za kulturno zgodovino
<i>Zanj</i>	Gregor Pobežin
<i>Založnik</i>	Založba ZRC
<i>Zanj</i>	Oto Luthar
<i>Glavni urednik založbe</i>	Aleš Pogačnik
<i>Tisk</i>	Cicero Begunje d. o. o.
<i>Naklada</i>	80 izvodov
	Ljubljana, 2024

Portret Simona Gregorčiča in Gregorčičeva rojstna hiša na Vrsnem, risba Rudi Kogej.
Hrani Tolminski muzej.

Simpozij in programsko knjižico so sofinancirali Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije (ARIS) v okviru raziskovalnega programa (Nova) *Kulturna zgodovina intelektualne dediščine: Slovenski historični prostor v evropskem kontekstu* (P6-0440), Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije in Občina Tolmin.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

929Gregorčič S.(o82)
821.163.6.09Gregorčič S.(o82)

»MOJO srčno kri škropite!« (simpozij) (2024 ; Ljubljana)

»Mojo srčno kri škropite!« : simpozij ob 180. obletnici rojstva Simona Gregorčiča (1844-1906) : program simpozija in povzetki referatov : 4. december 2024, Atrij ZRC SAZU, Novi trg 2, Ljubljana / [uredili Živa Borak, Petra Testen Koren]. - Ljubljana : Založba ZRC, 2024

ISBN 978-961-05-0921-9
COBISS.SI-ID 215038979

ZRC SAZU
Inštitut za kulturno
zgodovino

tolminski muzej

Javna agencija za znanstvenoraziskovalno
in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

Občina Tolmin

V letu 2024 praznujemo 180. obletnico rojstva Simona Gregorčiča (1844–1906), »goriškega oziroma soškega slavca«, čigar pesmi in zapuščina ostajajo ne le del preteklega spomina, temveč tudi živi spremljevalci naše sočasnosti. O tem pričajo številni svečani dogodki, s katerimi so se letos mnogi poklonili njegovemu spominu in dediščini. Kako pa misliti in premisliti življenje in delo poeta, domoljuba in duhovnika, o katerem se na prvi pogled zdi, da je bilo napisano že vse? Biografska metoda – za katero pravimo, da je stara toliko kot pripovedi človeštva – je v osemdesetih letih preteklega stoletja ponovno oživila in utrdila razmislek, da je »[...] razmerje med človeškimi dejanji in konteksti (biološkimi, kulturnimi, ekonomskimi itd.) že stoletje najbolj živ in odprt problem: ne pa postulat, določen enkrat za vselej v enem ali drugem smislu« (C. Ginzburg). Brez prepotrebne (pre)izpraševanja, vračanja k življenju in delu slehernika, ki je za seboj pustil biografsko sled, ne bi bilo (kolektivnega) spomina in prihodnosti. Pri tem je interdisciplinarni pristop raziskovalcev, a tudi (kulturnih, družbenih, umetniških itd.) delavcev, ki prihajajo z različnih področij človeškega delovanja in ustvarjanja, ključen v nenehnem iskanju novih oprijemališč in uvidov.

Na simpoziju, ki v naslovu nosi eno izmed Gregorčičevih domoljubno-izpovednih pesmi, »**Mojo srčno kri škropite!**«, bodo spregovorili strokovnjaki, ki delujejo ali so delovali na različnih področjih – od zgodovine, etnologije, muzealstva, literature, šolstva, zamejstva, društev in institucionalnega varstva za starejše do gledališča in stripa. Zanimanje bodo usmerili h Gregorčičevi besedi, pesmim, korespondenci in sočasnim objavam pesnikovih sodobnikov, po drugi strani pa sledili interpretacijam, različnim (zlo)rabam, ohranjanju spomina in praksam, kako dediščino ponovno (pre)misлити, ovrednotiti in približati različnim publikam, mladim, še mlajšim, strokovnjakom, laikom, radovednejšem ...

V Ljubljani, december 2024

Mojo srčno krí škropíte !

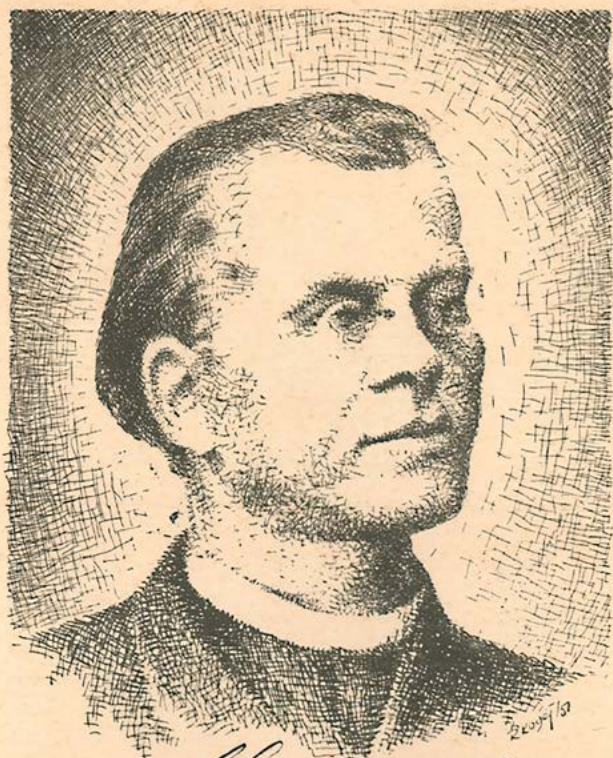
Mojo srčno krí škropíte
Po planinskih solnčnih tléh,
Kakor séme jo vrzíte
Po doléh in po bregéh.

Pômlad iz krví rodíla
Cvétke tisočére bo,
Ter prijazno mi gojíla
Svôje néžne hčére bo.

Déve zôrne, dečki zali
Brali bodo róže té,
V kite bódo jih spravljáli,
Dévali jih na srcé.

In srcé jim bo ogrelo
Cvetje vzraslo iz krví,
Da za rod in dom plamtelo
Bode jim do konca dní.

S. Gregorčič, 1882

Gregorčič

VSEBINA

PROGRAM	7
AVTORJI IN POVZETKI REFERATOV	9
BANDELJ, David Gregorčič in Mahnič: Kdo je imel prav?	10
BENKO, Anton Pomen zapuščine Simona Gregorčiča v vasi Branik na Goriškem	11
FAKIN BAJEC, Jasna Pomen dediščinskih skupnosti za ohranjanje, ovrednotenje in interpretacijo lokalne kulturne dediščine za vzdržni in sočuten razvoj	12
FORTUNAT ČERNILOGAR, Damjana Soški slavec še vedno poje. Spomin na pesnika Simona Gregorčiča še ni zbledel	14
GOMBAČ, Žiga X Rojstvo stripa	16
GRUDEN, Živa Simon Gregorčič v Benečiji	17
MAROŠEVIČ, Dragana Pomen dediščine Simona Gregorčiča med stanovalci Doma upokojecev Gradišče na Goriškem – »Simon Gregorčič je bil ljudski človek, ki še vedno živi v mislih preprostih, delovnih ljudi.«	18
PAHOR, Tadej »Glasno tam bratov zbor popéva ...« O uglasbitvah Gregorčičevega pesniškega opusa v razdobju 1879–2014	19
RUSJAN BRIC, Neda »Kdor sam do večera potuje skozi svet« – Simon Gregorčič	21
SVOLJŠAK, Petra Simon Gregorčič v prvi svetovni vojni	23
TESTEN KOREN, Petra »Bog Te živi! Iz srca Tvoj – S. Gregorčič«. Biografija v pismih	24
ZAJC, Neža Pronicljivost ali providencialnost? Izjemnost globine vpogleda poezije Simona Gregorčiča	25
BELEŽKA	27

PROGRAM

9.30–10.00 Zbiranje

10.00–10.40 Pozdravni nagovori in kulturni program

- **Oto Luthar**, direktor ZRC SAZU
- **Tadej Koren**, direktor Tolminskega muzeja
- **Petra Testen Koren**, ZRC SAZU, Inštitut za kulturno zgodovino

Oktet Simon Gregorčič iz Kobarida

10.40–11.20 Uvodno predavanje

- **Damjana Fortunat Černilogar**: Soški slavec še vedno poje. Spomin na pesnika Simona Gregorčiča še ni zbledel

RAZPRAVA

11.20–11.30 Odmor

11.30–12.40 Prvi del: med spominom in biografijo

- **Petra Svolfjšak**: Simon Gregorčič v prvi svetovni vojni
- **Živa Gruden**: Simon Gregorčič v Benečiji
- **Petra Testen Koren**: »Bog Te živi! Iz srca Tvoj – S. Gregorčič«. Biografija v pismih

RAZPRAVA

12.40–13.40 Odmor

13.40–14.30 Drugi del: med poezijo in biografijo

- **David Bandelj**: Gregorčič in Mahnič: Kdo je imel prav?
- **Neža Zajc**: Pronicljivost ali providencialnost? Izjemnost globine vpogleda poezije Simona Gregorčiča

RAZPRAVA

14.30–14.40 Odmor

14.40–15.30 Tretji del: med zvokom, besedo in risbo

- **Tadej Pahor:** »Glasno tam bratov zbor popéva ...« O uglasbitvah Gregorčičevega pesniškega opusa v razdobju 1879–2014
- **Neda Rusjan Bric:** »Kdor sam do večera potuje skozi svet« – Simon Gregorčič
- **Žiga X Gombač:** Rojstvo stripa

RAZPRAVA

15.30–15.40 Odmor

15.40–16.40 Okrogla miza: Kulturna dediščina Simona Gregorčiča – simbol gradnje vaše skupnosti in opolnomočanja marginalnih skupin

- **Jasna Fakin Bajec:** Pomen dediščinskih skupnosti za ohranjanje, ovrednotenje in interpretacijo lokalne kulturne dediščine za vzdržni in sočuten razvoj
- **Anton Benko:** Pomen zapuščine Simona Gregorčiča v vasi Branik na Goriškem
- **Dragana Marošević:** Pomen dediščine Simona Gregorčiča med stanovalci Doma upokoencev Gradišče na Goriškem – »Simon Gregorčič je bil ljudski človek, ki še vedno živi v mislih preprostih, delovnih ljudi«

RAZPRAVA

**AVTORJI IN
POVZETKI REFERATOV**

BANDELJ, David

E-pošta: david.bandelj@gmail.com

Gregorčič in Mahnič: Kdo je imel prav?

Prispevek bo poskušal osvetliti znamenito kritiko Gregorčičevih pesmi Antona Mahniča, ki jo je goriški teolog in filozof zapisal v pomembnem filozofskem dialogu *Dvanajst večerov* (in dodatkih), ter polemiko, ki ji je sledila, in jo v luči današnjega časa obravnavati z večjo distanco. Ugotavljal bo, kje sta se Mahničeva analiza in Gregorčičevo pesništvo stikala in kje razhajala, predvsem pa orisal idejna izhodišča obeh avtorjev.

*

Dr. David Bandelj, po izobrazbi doktor literarnih ved, po poklicu profesor na slovenskih višjih šolah v Italiji, po umetniškem poslanstvu glasbenik in dirigent, pesnik in prevajalec ter občasni literarni raziskovalec, je objavil šest pesniških zbirk, nekaj esejističnih in literarnozgodovinskih monografij ter svoje literarno raziskovanje usmeril predvsem v sistem književnosti Slovencev v Italiji. Glasbeno in literarno deluje na širšem slovenskem in italijanskem prostoru.

BENKO, Anton

E-pošta: benko.anton@gmail.com

Pomen zapuščine Simona Gregorčiča v vasi Branik na Goriškem

Simon Gregorčič je v letih 1873–1882 v vasi Branik (do leta 1951 Rihemberk) služboval kot kaplan. Kot duhovnik in pesnik je bil med ljudmi zelo priljubljen. Skoraj ni družine, ki ne bi imela njegove zbirke *Poezije*, saj je veliko pesmi nastalo v času njegovega delovanja v Braniku. Poleg branja lokalnega časopisa *Primorske novice* ni bilo nič nenavadnega, da so ljudje brali tudi njegove pesmi.

V vasi je bilo v navadi prirejanje kulturnih dogodkov, posvečenih Gregorčiču, ki so bili vedno vrhunci kulturnega dogajanja. Ta odnos se je ohranil vse do današnjih dni. Leta 2023 je potekala pomembna proslava ob 150. obletnici Gregorčičevega prihoda v vas, na kateri so sodelovale tako mlajše kot starejše generacije, osnovne šole in društva, ki združujejo pevce, amaterske igralce in recitatorje, ter drugi kulturni izvajalci in ustvarjalke. Po mnenju ljudi veliko dvorano le Gregorčič napolni do zadnjega kotička, kar se v današnjih časih ne zgodi več pogosto. Zato je namen prispevka predstaviti življenje Simona Gregorčiča v vasi in premisliti, zakaj je njegova zapuščina še danes pomemben kulturni simbol utrjevanja lokalne identitete in navdih za nadaljnjo kulturno ustvarjalnost.

*

Anton Benko je dolgoletni aktivni član Kulturno prosvetnega društva Franc Zgonik Branik, v obdobju 2011–2015 je bil njegov predsednik. Je dober poznavalec zgodovine Rihemberka oziroma Branika ter nepogrešljiv govornik na Gregorčičevih proslavah in drugih prireditvah. Po izobrazbi je univerzitetni diplomirani pravnik, imel je vodilne funkcije v banki NKBM, področje Nova Gorica. Sedaj je upokojen.

Pomen dediščinskih skupnosti za ohranjanje, ovrednotenje in interpretacijo lokalne kulturne dediščine za vzdržni in sočuten razvoj

Kulturna dediščina je vez med preteklostjo in sedanjostjo za namene boljše prihodnosti. Pomaga nam razumeti, kdo smo, kaj nas kulturno, družbeno in socialno bogati, v čem smo posebni in na katere dosežke naših prednikov moramo biti ponosni. Pokaže nam mogoče poti, kako iskati rešitve za sodobne globalne izzive, kot so revščina, osamljenost, solidarnost, medgeneracijska povezanost, enakost spolov, opolnomočenje ranljivih skupin, podnebne spremembe idr.

Namen prispevka je izpostaviti ključne pomen in vloge dediščine na področju gradnje dediščinskih skupnosti, ki jih je izpostavila FARO konvencija (Svet Evrope, 2005); poudarila je, da dediščina ne sme biti le v rokah strokovnjakov iz dediščinskih institucij (muzejev, arhivov, knjižnic) in raziskovalnih centrov, temveč je pomemben vir tudi za delovanje lokalnih društev, šol, univerz za tretje življenjsko obdobje, študijskih krožkov, varstvenih centrov, domov za starejše občane idr. Načini, kako lahko dediščino naših prednikov, kot je zapuščina Simona Gregorčiča, uporabimo za reševanje sodobnih izzivov, so namreč odvisni prav od vključevanja lokalnega prebivalstva v dediščinske prakse, hkrati pa moramo s tem zagotoviti ohranjanje temeljnih človekovih/kulturnih pravic. In kako to doseči?

*

Dr. Jasna Fakin Bajec je etnologinja, kulturna antropologinja in zgodovinarica, zaposlena na Inštitutu za kulturne in spominske študije ZRC SAZU in Fakulteti za humanistiko Univerze v Novi Gorici. Pri svojih raziskavah posebno pozornost namenja kulturnim praksam (po)ustvarjanja kulturne dediščine za namene socialnega, kulturnega, okoljskega in gospodarskega razvoja lokalnih skupnosti. Posebej jo zanimajo načini opolnomočenja in vključevanja civilne družbe, zlasti marginalnih skupin in mladih, v dediščinske prakse, da bodo v

njih prepoznali priložnost za kritičen razmislek o tem, kdo so, komu pripadajo in kako naprej. Pogloblja se v pomen spomina, čustev ter afektivnih reakcij med nosilci kulturnih praks pri mobilizaciji dediščine za tržne namene in posledično kršenju kulturnih pravic.

● FORTUNAT ČERNILOGAR, Damjana ●

E-pošta: damjana.fortunat@guest.arnes.si

Soški slavec še vedno poje. Spomin na pesnika Simona Gregorčiča še ni zbledel

Prispevek želi na veličino pesnika in duhovnika Simona Gregorčiča opozoriti skozi perspektivo njegovih sopotnikov in različnih raziskovalcev, pa tudi skozi percepcijo premične dediščine, za katero skrbi Tolminski muzej. Ob 180. obletnici pesnikovega rojstva in pripravi knjige *Simon Gregorčič – Soški slavec* se je avtorica poglobila v objavljene biografije raziskovalcev Gregorčičevega življenja, hkrati pa sledila člankom pesnikovih sopotnikov, objavljenih v časopisih in revijah za časa njegovega življenja. Pesnikov prijatelj Jakob Čebular je tako že leta 1895 v sarajevskem listu *Nada* objavil njegov življenjepis, ki je Gregorčiču ugajal.

Poudarek prispevka bo na odmevnosti pesnika v različnih obdobjih in na različnih področjih. Simon Gregorčič je bil med ljudmi priljubljen kot duhovnik in pesnik. O tem pričajo zanimive anekdote, ki obenem kažejo na pesnikovo skromnost. Čeprav so mu pohvale godile, se ni želel izpostavljal. Kritike so ga prizadele in vplivale na njegovo ustvarjanje, ne pa tudi na priljubljenost med ljudmi. Gregorčičevega pogreba v Gorici se je leta 1906 udeležila večtisočglava množica, k zadnjemu počitku so ga množično pospremili tudi pri sv. Lovrencu pri Kobaridu. Dve leti po njegovi smrti je celovška Družba sv. Mohorja izdala njegove *Poezije* v nakladi 80.000 izvodov – te knjižice so le nekaj let pred prvo svetovno vojno romale v številne slovenske domove. Ne preseneča, da so bile zaradi melodičnosti pesnikovega jezika številne pesmi uglasbene ter da so pogosto odmevale po slovenskih krajih, v zamejstvu in med izseljenci. Tudi Oktet Simon Gregorčič iz Kobarida danes spodbuja sodobne skladatelje k novim uglasbitvam Gregorčičevih pesmi ter skrbi za njihovo prisotnost na slovenskih in tujih odrih. Gregorčičeva podoba je navdihovala številne likovne umetnike. Na Primorskem je bilo pesniku v čast postavljenih več obeležij in spomenikov. Primorci so bili med drugim pobudniki postavitve Gregorčičevega spomenika v Ljubljani leta 1937, ko je na Primorskem gospodovala Italija. Vez

z Gregorčičem so ohranjali izseljenci v Argentini, društvi v Kanadi (Toronto) in na Švedskem (Köping) pa ponosno nosita njegovo ime. Spomin na pesnika še vedno živi, sta se pa odnos in intenziteta spominjanja s časom spreminjala, kar se kaže tudi v percepciji muzejskih predmetov, vezanih na pesnika, ki se po več desetletjih spet vračajo v izvorno območje.

*

Mag. Damjana Fortunat Černilgar je diplomirala iz zgodovine in sociologije na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Leta 1997 je postala magistra zgodovine. Zaposlena je bila na Zavodu za varstvo naravne in kulturne dediščine Slovenije, najprej v Ljubljani, nato pa na območni enoti v Novi Gorici. Bila je tudi kustosinja v Goriškem muzeju. Od leta 2000 je zaposlena v Tolminskem muzeju, dobrih dvajset let kot direktorica, od leta 2023 pa kot kustosinja zgodovinarica. Na muzejskem področju je pridobila najvišji strokovni naziv v muzejski stroki – muzejska svetnica. Svoje poklicno delovanje osredotoča na kulturno dediščino prve svetovne vojne in regionalno zgodovino. Je avtorica več znanstvenih in drugih člankov, razstav in katalogov ter urednica zgodovinskih publikacij. Leta 2006 je vodila projekt prenove in posodobitve muzejske razstave v rojstni hiši pesnika Simona Gregorčiča na Vrsnem ter prispevala k njeni vsebinski nadgradnji, tudi z rodovnikom po pesnikovi materi. Istega leta je na mednarodnem simpoziju v Zagrebu predstavila referat *Simon Gregorčič in Ciril Kosmač – muzejski zgodbi posoških literatov*. Njena razstava o Spominski cerkvi Svetega Duha v Javorci je bila predstavljena leta 2016 v Tolminu, nato še v sedmih evropskih mestih (Dunaj, Beljak, Gorica, Praga, Reka, Idrija, Stična). Sodeluje pri projektih, vezanih na pobudo Znak evropske dediščine (ZED), in zastopa Spominsko cerkev v Javorci (nosilka ZED). Leta 2021 je bila soavtorica razstave in kataloga *Trije gradovi, tisoč zgodb*, s čimer je osvetlila zgodovino tolminskega gradu na Kozlovem robu in patriarhovega dvora na Doru. Je avtorica knjige *Simon Gregorčič – Soški slavec* (2024), novega vodnika po življenju, delu in odmevnosti pesnika Simona Gregorčiča, ki je ob 180. obletnici pesnikovega rojstva izšel v založbi Tolminskega muzeja.

GOMBAČ, Žiga X

E-pošta: ziga.gombac@gmail.com

Rojstvo stripa

Na predstavitvi prispevka *Rojstvo stripa* bomo spregovorili besedo ali dve o tem, kako spočeti in začeti scenarij stripa o Simonu Gregorčiču, oziroma o drugih priznanih slovenskih pesnikih. Na kaj je treba biti pri ustvarjalnem procesu pozoren, kje poiskati informacije in zakaj sploh to početi? Kako poteka nadaljnje sodelovanje, ko je scenarij napisan, in kaj vse sledi, ko strip izide? So takšni stripi namenjeni zgolj mladim ali je publika vendarle nekoliko širša in ali je strip v zadnjih letih res popularnejši, kot je bil nekoč?

*

Žiga X Gombač je tisti otroški in mladinski pisatelj, ki od leta 2017 redno ustvarja tudi stripe o slovenskih avtorjih, ki so v domačem kulturnem prostoru pustili tako močan pečat, da se o njih, kakopak spoštljivo, govori še danes. Tovrstno ustvarjanje dojema kot svojstveno, navdihujoče in na moč poučno tudi zanj. Pri ustvarjanju ne sledi nujno biografski časovni premici obravnavanega avtorja ali obdobja, ampak si poleg stvarnih podatkov dovoli slediti tudi svojemu navdihu in ustvarjalnim vzgibom.

E-pošta: zivagruden@virgilio.it

Simon Gregorčič v Benečiji

S pomočjo zapisov v krajevnem tisku (*Novi Matajur, Dom, Trinkov koledar*) in preprosto anketo skušam v prispevku ugotoviti, kolikšno in kakšno je poznavanje pesnika, ki je bil med drugim mentor pesnika, pisatelja, filozofa, prevajalca, jezikoslovca, skladatelja, slikarja, predvsem pa narodnoobrambnega delavca ter duhovnika Ivana Trinka – Zamejskega, pri Beneških Slovencih.

*

Živa Gruden, pedagoška in kulturna delavka v zamejstvu, doma z Opčin pri Trstu, je po maturi na tržaškem klasičnem liceju študirala slovenistiko in etnologijo v Ljubljani. Med študijem je zašla v Benečijo, kjer je ostala in – tako sama zapiše – imela srečo, da je lahko sodelovala pri ustanovitvi dvojezične šole v Špetru, prve dvojezične izobraževalne ustanove v Benečiji, kjer je bila potem dolgoletna ravnateljica, vse do upokojitve. Po upokojitvi je sodelovala predvsem s špetskimi Inštitutom za slovensko kulturo. Napisala je številne članke in razprave o Beneški Sloveniji, Slovencih v Italiji, jeziku in šolstvu ter pripravljala folklorne oddaje za slovenski program radia RAI Trst A. Leta 2016 ji je slovenski predsednik Borut Pahor podelil medaljo za zasluge za izjemen prispevek k utrjevanju temeljev slovenske jezikovne in kulturne identitete v slovenski Benečiji.

MAROŠEVIĆ, Dragana

E-pošta: dragana.gradisce@gmail.com

Pomen dediščine Simona Gregorčiča med stanovalci Doma upokojencev Gradišče na Goriškem – »Simon Gregorčič je bil ljudski človek, ki še vedno živi v mislih preprostih, delovnih ljudi.«

Lik pesnika, duhovnika in domoljuba Simona Gregorčiča je močno zasidran v zavesti tako starejših kot mladih v naših krajih. Stanovalci našega doma vedo povedati, kako so njihovi starši doživljali Gregorčičeve pesmi, njihovi stari starši pa so ga celo poznali. Zato je treba po mnenju ljudi zgodbe, polne modrosti in narodne zavesti, ohranjati in plemeniti.

Ob 180. obletnici pesnikovega rojstva so v Domu upokojencev Gradišče v sodelovanju z učenci Osnovne šole Dornberk pripravili zbornik, posvečen pesniku ter združevanju ljudi ne glede na status, narodnost ali vero. Učenci so prispevali pesmi in risbe, stanovalci pa kratke zgodbe, likovna dela in ročne izdelke, ki so nastajali na raznih delavnicah v domu. Zbornik so predstavili 12. oktobra 2024 na Gradišču, ko je potekal že tradicionalni kulturni pohod iz Renč na Gradišče, kjer je sledil bogat kulturni program.

*

Dragana Marošević je v Domu upokojencev Gradišče zaposlena kot animatorka. Skrbi za starejše z boleznijo demence in organizacijo dogodkov, vodi dve literarni skupini ter zgodovinski krožek. Zelo rada sodeluje z upokojenci, saj se od njih veliko nauči; iz raznih modrosti, povezanih s preteklostjo, pa veliko črpa za življenje v sedanjosti in prihodnosti. Izpod njenega peresa nastaja zbirka kratkih zgodb o ženskah, ki so v Slovenijo prihajale v želji po boljšem življenju.

PAHOR, Tadej

E-pošta: tadejpahor12@gmail.com

**»Glasno tam bratov zbor popéva ...«
O uglasbitvah Gregorčičevega pesniškega
opusa v razdobju 1879–2014**

Prva poznana uglasbitev Gregorčičeve poezije je nastala leta 1879, v časovnem loku 135 let pa ji je sledilo vsaj 307 drugih. Uglasbitve niso nastajale enakomerno; bila so obdobja, ko so več let izhajale v raznih revijah in glasbenih izdajah, ter desetletja, ko ni izšla niti ena. Dolgo obdobje, ki sega od prve uglasbitve Gregorčičeve poezije do zadnje leta 2014, lahko razdelimo na tri dele: na predvojno obdobje, ki je trajalo od leta 1879 do konca prve svetovne vojne, na obdobje med svetovni- ma vojnoma in povojno obdobje do leta 2014. Vseh teh Gregorčičevih uglasbitev danes seveda sploh ne bi beležili, če jih slovenski skladatelji ne bi udejanjili. Jakob Aljaž, Vinko Vodopivec, Hugolin Sattner, Anton Nedved, Anton Foerster in Hrabroslav Volarič so le nekateri izmed njih, vendar so skupaj napisali skoraj polovico vseh skladb. Poleg omenjenih je bilo še veliko skladateljev, ki so napisali eno, dve, tri ali največ štiri skladbe. Večina skladateljev se je naslanjala na pesmi, saj jim je bila njihova zasnova v pomoč, vendar so se nekateri namenoma oddaljili od njih. Nekateri skladatelji so upoštevali celotno besedilo pesmi, vendar so ji hoteli dati različen prizvok, zaradi česar so spreminjali ritem in uporabljali take harmonije, ki se niso skladale s sporočilom pesmi. Drugi so opuščali dele besedila in tako skoraj popolnoma spremenili smisel pesmi. Vse skladbe pričajo o tem, da je bil Gregorčič nekoč v resnici slovenska kulturna svetinja. Zato se je njegovi literarni veličini obilno in kakovostno poklonila tudi slovenska glasba kot bratska umetnost, ki je prek skladb na Gregorčičeva besedila docela udejanjila verz iz pesnikove lirike *Ujetega ptiča tožba*: »Glasno tam bratov zbor popéva ...«

*

Mag. Tadej Pahor je šolsko pot začel na klasičnem liceju v Gorici, nato je na Oddelku za humanistične študije Univerze v Trstu študiral slovenski

in angleški jezik ter slovensko in angloameriško literaturo. Diplomiral je leta 2020 z nalogo *Glasno tam bratov zbor popéva ... O uglasbitvah Gregorčičevega pesniškega opusa*. Sledil je magistrski študij tujih jezikov, literatur in kulturnega turizma, kjer je nadaljeval svoje poglobljanje v slovenski in angleški jezik ter v slovensko in angloameriško literaturo. Magistriral je leta 2024 z nalogo *Goriška Mohorjeva družba: uredniške smernice njene literarno-publicistične dejavnosti v razdobju 1925–1945*. Že peto leto zapored poučuje slovenščino na šolah s slovenskim učnim jezikom. Od leta 2024 na Državnem izobraževalnem zavodu Gregorčič-Trubar v Gorici dela kot profesor slovenščine, zgodovine in zemljepisa.

RUSJAN BRIC, Neda

E-pošta: neda.bric@gmail.com

»Kdor sam do večera potuje skoz svet« – **Simon Gregorčič**

Premiera predstave, 15. september 2011 v Slovenskem narodnem gledališču Nova Gorica

Drama o Gregorčiču je nastala kot del primorske trilogije, kjer so bili obravnavani aleksandrinke, Simon Gregorčič in letalca – brata Rusjan. Avtorico besedila in režiserko Nedo Bric pri izbiri teme vedno vodi zanimanje za zgodovinska dejstva, ki jih postavlja ob bok sodobnemu človeku. Izkaže se, da je posameznik intimno vedno enak, v vseh časih in okoliščinah, zato se lahko v zgodovinskih osebnostih in dogodkih kot v ogledalu ugledamo tudi sami.

Pri Gregorčiču sta jo zanimali predvsem dve temi: prepovedana ljubezen (celibat) in njegov boj pesnika z institucijami – cerkvijo, šolo, družbenimi normami in pričakovanji ljudi. Kako globoko so družbene norme zakoreninjene v posamezniku in kdaj ter za kakšno ceno se jim je pripravljen upreti, oziroma zakaj se jim ne more, noče, ne zmore upreti? Vsa ta vprašanja se odpirajo ob življenjski zgodbi Simona Gregorčiča, pesnika, duhovnika in »domoljuba«, kot ga imenujejo v učbenikih, v drami pa predvsem nesrečnega človeka, ki nenehno hrepeni po ljubezni. Do zadnjega diha se sprašuje, kako bi bilo, če bi bilo ... ne le glede ljubezni, ampak tudi glede narodovega obstoja, njegovega mesta v svetovnem redu ter boja za drugačen svet. Iz njegovega boja so se rojevale pesmi, ki so Gregorčiču postale blažilo in zdravilo za njegov obstoj.

Ne glede na to, kako se svet razvija in odpira, so družbene norme, ki se sklicujejo bodisi na posameznikovo vest in korist bodisi na moralo, vedno prisotne. Drugačne, danes na videz bolj liberalne, človeku prijazne, pa so in ostajajo vedno iste – sredstvo družbenega nadzora in vzrok za tisočera samoizpraševanja posameznikov, kako živeti svoja življenja v njihovih okvirih ali zunaj njih.

*

Mag. Neda Rusjan Bric je diplomirana dramska igralka in magistrica gledališke režije. Je stalna članica ansambla Slovenskega mladinskega gledališča v Ljubljani, kot avtorica dramskih besedil in gledališka režiserka pa deluje doma in v tujini. V svojih delih praviloma izhaja iz realnih, zgodovinskih dogodkov, ki jih prepleta s sodobnimi zgodbami, za kar kot izrazno sredstvo v predstavah uporablja tudi film. V svoje zgodbe vpleta dogodke in osebnosti z različnih govornih področij, zato večkrat režira mednarodne gledališke koprodukcije v različnih jezikih. Piše tudi za televizijo in radio, je avtorica literarnih del za otroke in mladino, številnih državnih proslav in slavnostnih dogodkov ter profesorica scenaristike na Akademiji umetnosti Univerze v Novi Gorici. Bila je direktorica in umetniška vodja Slovenskega narodnega gledališča v Novi Gorici, pa tudi vodja zmagovalne kandidature za Evropsko prestolnico kulture Nova Gorica – Gorica 2025 in zdaj njena umetniška vodja.

E-pošta: petra.svoljsak@zrc-sazu.si

Simon Gregorčič v prvi svetovni vojni

Soči Simona Gregorčiča je med prvo svetovno vojno postala neformalna bojna himna in je celo pridobila status preroške pesmi. Po drugi strani pa je podoba Simona Gregorčiča krasila vojne razglednice, in to celo v družbi poveljnika soške fronte, generala Svetozarja Borojevića pl. Bojne. Prispevek bo poskušal pojasniti razloge, zgodovinske okoliščine in percepcijo Gregorčiča ter njegove pesmi *Soči* v tedanji slovenski javnosti.

*

Izr. prof. dr. Petra Svoltjšak je predstojnica Zgodovinskega inštituta Milka Kosa ZRC SAZU, vodja Raziskovalne postaje ZRC SAZU v Novi Gorici ter predavateljica na Univerzi v Novi Gorici in Podiplomski šoli ZRC SAZU. Raziskovalno se ukvarja s prvo svetovno vojno in njeno vseobsežnostjo v slovenski (kulturni in spominski) krajini.

TESTEN KOREN, Petra

E-pošta: petra.testen@zrc-sazu.si

»**Bog Te živi! Iz srca Tvoj – S. Gregorčič**«. **Biografija v pismih**

Branje korespondence kot svojevrstne avtobiografije je že poznan in preizkušen pristop, obenem pa hvaležen vir za raziskovalce. Medtem ko glasovi sodobnikov skozi čas pokažejo zrcalno sliko Gregorčiča, njegovo interpretacijo in oblike spominjanja, ki so se ohranile med ljudmi, nam korespondenca ponuja pogled »od znotraj«, tak, ki je bil »od pesnika«, namenjen prijateljem, sodobnikom, sodelavcem, znancem v vseh svojih sporočilnih oblikah. Poleg dogodkovnega loka lahko skozi to pisavo detektiramo pesnikovo intelektualno, umetniško in duhov(nišk)o podobo, a tudi čustveno, občuteno zgodovino/biografijo posameznika. Zakaj je to pomembno in kako se kaže ob nevrvalgičnih točkah posameznikovega življenja? Prispevek bo skušal osvetliti pesnikovo gledišče v zanj prelomnem času, ko je izdal svojo prvo zbirko *Poezija* (1882).

*

Dr. Petra Testen Koren je znanstvena sodelavka na Inštitutu za kulturno zgodovino ZRC SAZU. Je glavna urednica projekta *Novi Slovenski biografski leksikon* (2022–). Sodeluje v raziskovalnem programu (*Nova*) *Kulturna zgodovina intelektualne dediščine: Slovenski historični prostor v evropskem kontekstu* in več drugih raziskovalnih projektih. Področja njenega zanimanja so kulturna zgodovina, izzivi ustne zgodovine, biografija, zgodovina vsakdanjega življenja, zgodovina žensk, zgodovina družine, spomin itd.

ZAJC, Neža

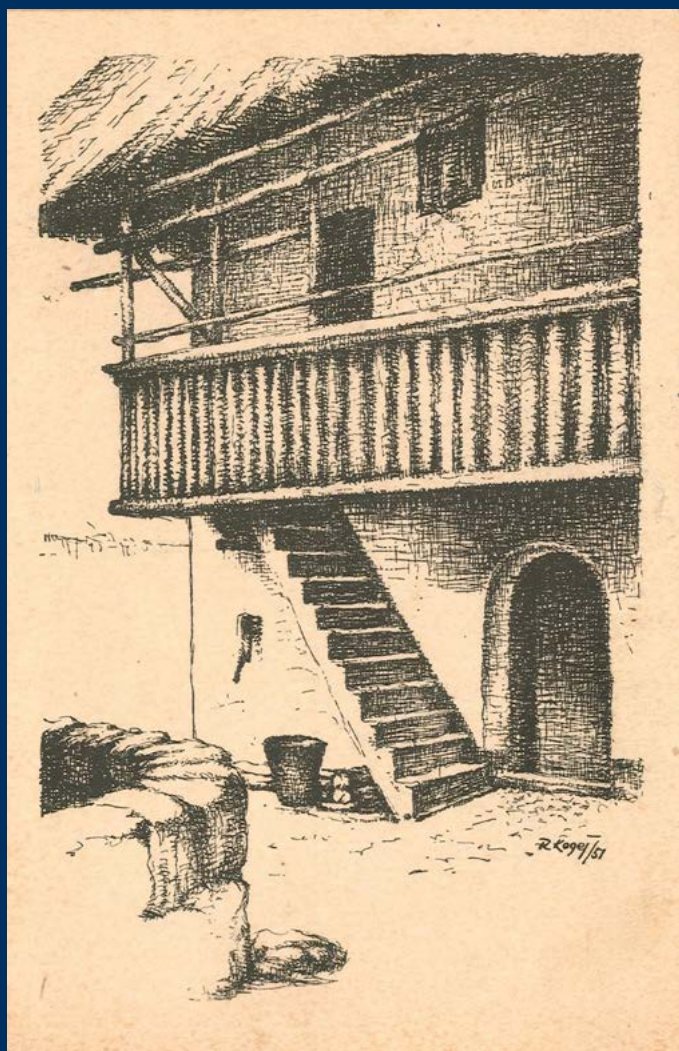
E-pošta: neza.zajc@zrc-sazu.si

Pronicljivost ali providencialnost? Izjemnost globine vpogleda poezije Simona Gregorčiča

Prispevek bo prek literarno-teoretskih smernic ter literarnozgodovinskih in komparativno-literarnih vzporednic razgrnil nekatere neprimerljive izrazne značilnosti pesništva Simona Gregorčiča. Ker njegov izraz ni niti primerljiv z ideološkimi shemami romantizma niti podvržen tedaj sodobnim vplivom nastopajočega sistema realizma, je mogoče njegovo poetičnost opazovati z drugačnega zornega kota, ki se osredotoča predvsem na njegovo črpanje navdiha iz avtobiografsko-osebnega vira. Sporadično bodo omenjene primerjave z ruskim pesnikom Fjodorjem Ivanovičem Tjutčevim, Gregorčičevim sodobnikom in utemeljiteljem t. i. providencializma (gledišča, v osnovi izhajajočega iz izraza, ki temelji na pojmovanju Božje previdnosti oziroma dobesedno Pogleda najvišje Instance, ki bdi nad nami in nas obenem s strahospoštovanjem navdaja z zavestjo o nenehni prisotnosti Boga). V Gregorčičevih pesmih bodo osvetljene zlasti tiste nezamenljive lastnosti, s katerimi je predvidel ne le zgodovinsko prelomne in boleče dogodke v domovinski prihodnosti, ampak tudi v določenem okviru napovedal literarne smernice, ki bodo nastopile v 20. stoletju. V pisnem besedilu bodo opažanja podkrepljena tudi z upoštevanjem rokopisnih različic pesmi in celotne zapuščine Simona Gregorčiča.

*

Dr. Neža Zajc, slovenistka in rusistka, je že vrsto let dejavna znanstvena sodelavka na Inštitutu za kulturno zgodovino ZRC SAZU. Njeno znanstveno zanimanje obsega ukvarjanje z najstarejšimi slovanskimi rokopisi (9.–16. stoletje), pri čemer se osredotoča na t. i. zastranjene (implicitne, »temne«) strani konvencionalno-tradicionalnih pogledov na starejša obdobja. Preučevanje rokopisov jo nagovarja, da se loteva avtorskih zapuščin ne glede na obdobja, pri čemer ima zanjo prednost rokopisno gradivo pesnikov.

BELEŽKA

BELEŽKA

ZRC SAZU
Inštitut za kulturno
zgodovino

